

Crna Gora
Ministarstvo ekonomije

Izveštaj sa Javne rasprave

**Nacrt Strategije razvoja mikro, malih i srednjih preduzeća u Crnoj Gori
2018 – 2022. godine**

Jul 2018. godine

UVOD

Crna Gora je više od dvadeset godina posvećena unapređenju sektora mikro, malih i srednjih preduzeća (u daljem tekstu MMSP) koji predstavlja jedan od ključnih stubova ubrzanog ekonomskog razvoja. Politika podsticanja MMSP je formulisana i kontinuirano se razvija od 2001. godine. Na strateškom nivou je utvrđena potreba za formulisanjem politike MMSP koja utiče na stvaranje održivog okruženja za rast MMSP definisanjem mjera i efektivnih programa podrške za MMSP, finansiranih iz budžetskih i donatorskih sredstava. Na operativnom nivou postoji potreba za uspostavljanjem i jačanjem institucionalne infrastrukture i kapaciteta za promociju MMSP kroz implementaciju programa podrške MMSP-u i pružanju efikasnih usluga podrške poslovanju. Na nivou preduzeća je najznačajnija potreba za pružanjem integrisanog programskog pristupa MMSP kojima se utiče na povećanje produktivnosti i konkurentnosti preduzeća.

Strateški pravci razvoja su postavljeni, a za njihovo ostvarivanje se definišu i inoviraju mjere koje imaju za cilj promovisanje uslova koji su neophodni za rast i razvoj MMSP, a što se prvenstveno odnosi na kreiranje i unapređenje povoljnog poslovnog i regulatornog okruženja, izgradnju i jačanje održive infrastrukture i institucija koje obezbjeđuju i sprovode programe finansijske i nefinansijske podrške.

Potreba za utvrđivanjem nove Strategije MMSP je proistekla iz: okvirnih uslova definisanih krovnim strateškim razvojnim dokumentima Crne Gore, potrebom za usklađivanjem sa politikom i principima podsticanja razvoja MSP u EU, kao i identifikovanim novim potrebama crnogorskih preduzeća.

Izradom ovog dokumenta usmjeravaju se raspoloživi institucionalni kapaciteti ka jačanju konkurentnosti MMSP i bržeg sveukupnog ekonomskog razvoja Crne Gore.

Strategija MMSP 2018-2022 ne predstavlja izolovanu i fragmentiranu politiku, vodjenu samo zadovoljavanjem interesa pojedinih preduzeća ili njihovih poslovnih ili organizacionih udruženja. Politika MMSP predstavlja značajan segment integrativne, sveobuhvatne razvojne politike Crne Gore i vertikalno i horizontalno je povezana sa drugim ključnim strateškim politikama koje definišu okvirne uslove ili omogućavaju specifično podsticanje sektora MMSP.

Uzimajući u obzir strateški značaj ovog dokumenta, u cilju kvalitetne izrade istog, izvršena je analiza ostvarenosti prethodne Strategije, analizirane su sve relevantne politike i strateški krovni i sektorski dokumenti Crne Gore i EU, kao i na nivou regiona. Obavljene su konsultacije sa resornim institucijama iz javnog sektora koje su od značaja za učešće u izradi politike MMSP, ostvarena je saradnja sa privatnim sektorom, stručnom i opštom javnosti, u cilju uključivanja svih relevantnih aktera usmjerenih ka jačanju konkurentnosti crnogorske privrede. U tom cilju je formirana Radna grupa za izradu Strategije koja broji 80 članova i koja je sastavljena od predstavnika institucija javnog sektora, obrazovnih institucija, poslovnih asocijacija, a sve u cilju obezbjeđenja konsultativnog procesa od samog početka izrade dokumenta.

Kako bi se obezbijedila potpuna transparentnost u postupku izrade i učešće svih aktera koji mogu dati doprinos izradi dokumenta, proces konsultacija sa privatnim sektorom i naučno-istraživačkim institucijama započeo je u najranijoj fazi kroz prikupljena mišljenja i stavove o potrebama MMSP kroz direktan dijalog sa preduzetnicima kroz realizaciju aktivnosti Biznis karavana tokom 2017. godine. Na kraju je urađen dokument Smjernice razvoja MMSP 2018-2021, koje predstavljaju sumiranje analize razvoja sektora MMSP kao i jasnu artikulaciju njihovih potreba koje su ugrađene u Strategiju razvoja mikro, malih i srednjih preduzeća u Crnoj Gori, 2018-2022 godine.

Metodološki pristup izrade Strategije

Aktivnosti na pripremi i kreiranju Strategije realizovane su kroz sledeće faze:

Faza I – Analitička osnova: prikupljanje relevantnih statističkih podataka, informacija i preporuka na osnovu kojih je izvršena svobuhvatna analiza razvojnih performansi MSP sektora, u okviru koje su i integrisani i nalazi sadržani u izveštajima domaćih i međunarodnih institucija. Takođe, konsultovana su i krovna i sektorska strateška dokumenta Crne Gore, posebno su razmatrani prioriteti i komplementarnost sa politikom MSP i to sa aspekta unapređenja poslovnog okruženja, pristupa finansijama, razvoja inovativnosti i podsticanja konkurentnosti, unapređenja znanja i vještina, kao prioriteti koji imaju specifičan značaj za promociju preduzetništva;

Faza II - Formiranje radne grupe: U cilju obezbjeđivanja osnove za unapređenje postojećeg dijaloga i partnerstva privatnog i javnog sektora u procesu kreiranja politike MMSP kreirana je radna grupa za izradu Strategije MMSP 2018-2022. Članove radne grupe čine predstavnici svih relevantnih ministarstava, institucija, univerziteta, poslovnih asocijacija i međunarodnih donatora. U okviru rada formirani su i timovi za posebne teme/oblasti koje su analizirane i uključene u finalnom dokumentu;

Faza III - Izrada Koncepta strateškog dokument: U ovoj fazi definisani su ciljevi razvoja mikro, malih i srednjih preduzeća u Crnoj Gori 2018–2022. godina i pripremljen Koncept dokumenta. Koncept je sadržao kratak pregled trenutnog stanja u oblasti razvoja mikro, malih i srednjih preduzeća u Crnoj Gori, izazove i strateške ciljeve nove Strategije;

Faza IV - Presentacija koncepta i konsultacije: U procesu kreiranja prvog nacrta Strategije, održani su sastanci sa predstavnicima svih relevantnih institucija koje se bave podrškom razvoju preduzetništva u cilju detaljnog sagledavanja polaznih osnova i definisanja prioriteta za naredni period; Svi relevantni nalazi koji su uključeni u nacrt Strategije i predstavljaju osnov za naredni krug individualnih i grupnih konsultacija sa predstavnicima resorno odgovornih ministarstava i institucija u procesu formulisanja višegodišnjeg Akcionog plana za sprovođenje Strategije;

Faza V - Javna rasprava: nacrt Strategije MMSP sa pripadajućim višegodišnjim Akcionim planom za sprovođenje, u skladu sa crnogorskim zakonodavstvom, prezentovan je najširoj javnosti i proces javne rasprave trajao je 22 dana (od 25. juna do 16. jula 2018. godine) omogućujući javnosti da dostave komentare i sugestije na nacrt Strategije. U okviru ove faze organizovan je okrugli sto (10. jul 2018. godine) na kojem je predstavljena Strategija, a komentari su upućivani i elektronski na email adresu ivana.zecevic@euroinfo.me. Sve primjedbe i komentari su evidantirani, a relevantne sugestije su ugrađene u finalnu verziju Strategije.

PROCES JAVNE RASPRAVE

Ministarstvo ekonomije je, u skladu sa Uredbom o postupku i načinu sprovođenja Javne rasprave u pripremi zakona ("Službeni list Crne Gore", broj 12/12), dalo Nacrt Strategije razvoja MMSP u Crnoj Gori za period 2018 do 2022. godine na raspravu. Kako se na Nacrtu radilo u dužem vremenskom periodu, te kako se radi o dokumentu koji je od velikog značaja za privredni razvoj Crne Gore, Ministarstvo ekonomije je organizovao Javnu raspravu u periodu 25. jun – 16. jul 2018. godine.

Cilj Javne rasprave je bio da se, pored predstavnika javnog sektora, omogući prevashodno uključivanje predstavnika privatnog sektora, stručne i šire javnosti u proces kreiranja Strategije i Okvirnog akcionog plana za njeno sprovođenje.

Javni poziv za učešće u javnoj raspravi upućen je građanima, stručnim i naučnim domaćim i međunarodnim institucijama, državnim organima, poslovnim asocijacijama, malim i srednjim preduzećima, nevladinim organizacijama, medijima i drugim zainteresovanim organizacijama objavljivanjem na web stranici Ministarstva ekonomije i na portalu e-uprave, dana 25.06.2018. godine. U cilju omogućavanja optimalnog uvida i davanja prijedloga, komentara i sugestija, uz javni poziv, objavljen Nacrt dokumenta sa Okvirnim akcionim planom i kontakt za ostavljanje primjedbi i sugestija.

Javna rasprava, u trajanju od 22 dana od dana objavljivanja javnog poziva, zaključena je 16. jula 2018. godine.

Po Programu Javne rasprave, u prostorijama Privredne komore Crne Gore, dana 10.07.2018. godine, sa početkom u 10:00 časova, održan je Okrugli sto, kao centralni događaj u okviru Javne rasprave, gde su pozvani svi relevantni predstavnici javnog, privatnog i NVO sektora da prezentuju svoje sugestije za unapređenjem teksta Strategije i Okvirnog akcionog plana.

Na okruglom stolu su, pored predstavnika resornih Ministarstava i Privredne komore, učešće uzeli i predstavnici malih i srednjih preduzeća, naučno-istraživačkih institucija i obrazovnih ustanova.

Uvodnu riječ na Okruglom stolu imao je generalni direktor Direktorata za investicije, razvoj malih i srednjih preduzeća i upravljanje EU fondovima, Radosav Babić koji je istakao važnost sektora MMSP u Crnoj Gori, a o čemu svjedoče i statistički podaci koji kontinuirano pokazuju tendenciju rasta kako po broju preduzeća tako i broju zaposlenih. Broj MMSP u 2017. godini prema podacima Poreske uprave je 26.755, što je povećanje od 44% u odnosu na 2011. godinu, dok mikro preduzeća U skladu sa tim, naglasio je da je prepoznata je potreba za izradom temeljnog strateškog dokumenta, koji definiše budući razvoj i usmjerenje Vlade Crne Gore u kreiranju pozitivnog poslovnog ambijenta i programa za podršku preduzećima. Ujedno, istakao je da su kroz višegodišnji akcioni plan definisane konkretne aktivnosti (koje će se dalje razrađivati kroz jednogodišnje akcione planove).

G-đa Nina Drakić, rukovodilac Sektora za analize i istraživanja Privredne komore Crne Gore ispred te institucije, izrazila je zadovoljstvo zbog izrade i sadržaja ovog strateškog dokumenta, posebno imajući u vidu promjene statističkih pokazatelja u strukturi crnogorske ekonomije.

Poslije prezentacije dokumenta, uslijedila je diskusija na kojoj su učesnici, u direktnoj razmjeni mišljenja, svojim primjedbama, sugestijama i komentarima, ukazali na određena pitanja koja se obrađuju u ovom dokumentu.

G-đa Zvezdana Oluić, predstavница Unije poslodavaca Crne Gore, istakla je zadovoljstvo što je dokument kreiran i daje srednjoročne smjernice razvoja MMSP, ali istovremeno daje i poseban akcenat i usmjerenje na podršku mladima i ženama. Takođe, dala je sugestiju da se u sami nacrt teksta uključe i druge aktivnosti promocije preduzetništva i dobre prakse poput kampanje „Poreski karavan“ i kampanje „Bez barijera. Da posao ne stoji!“ u okviru koje je kreiran portal www.bezbarijera.me. Isto tako, smatra važnim da se u okviru analize poslovnog amibijenta uključi dokument UPCG "Izvještaj o parafiskalitetima u Crnoj Gori".

G-đa Marijana Živković Mtegha, Ministarstvo vanjskih poslova, pohvalila je koncept dokumenta i naglasila da definisane aktivnosti Okvirnim akcionim planom će biti smjernica u njihovom daljem radu, kao i praćenju realizacije definisanih aktivnosti u okviru promocije izvoza MSP i unapređenja ekonomske diplomatije, s obzirom da do sada nisu nigdje bili definisani.

G-din Mersad Mujević, direktor Uprave za javne nabavke, informisao je prisutne o aktivnostima svog resora spomenuvši i Strategiju razvoja javnih nabavki koja je prepoznala sektor MMSP kao važnu okosnicu razvoja, ali isto tako da u budućem periodu treba raditi na jačanju kapaciteta MMSP za učestvovanje u procesima javnih nabavki.

Ujedno, svi predstavnici privrede, saglasni su u ocjeni da je Nacrt dokumenta Strategija razvoja mikro, malih i srednjih preduzeća u Crnoj Gori za period 2018-2022. godine kvalitetan i da pruža neophodne smjernice u cilju unapređenja poslovnog ambijenta, jačanja konkurentnosti MMSP, ali i specifičnih ciljnih grupa (mladi, žene i socijalno preduzetništvo). U samom odgovoru, projektni tim i g-din Babić, konstatovali su da je većina sugestija ugrađeno u tekst dokumenta, kao i da ovaj dokument ima realne osnove i ciljeve, te da je najvažnija njegova implementacija kroz akcione planove koji će se donositi i revidirati na godišnjem nivou. U realizaciju predviđenih aktivnosti planirano je, kroz implementacionu strukturu, uključivanje svih zainteresovanih strana.

U okviru procesa Javne rasprave o Nacrtu Strategije razvoja MMSP u Crnoj Gori, 2018-2022. godine, sa ciljem potpune informisanosti, dokument je dostavljen na mišljenje i Evropskoj Komisiji, Organizaciji za ekonomski razvoj i saradnju – OECD i Evropskoj trening fondaciji – ETF. Od strane Evropske komisije dobijeno je pozitivno mišljenje na predmetni dokument, uz usaglašavanje sa preporukama za pregovaračko Poglavlje 20. Preduzetništvo i industrijska politika.

Posebno je značajno istaći da je, u procesu Javne rasprave, pristiglo pet pisanih sugestija.

- Miloš Vuković, izvršni direktor Fidelity consulting, a koji se odnose na indikatore;
- Sugestije g-dina Spasoja Krivokapića se odnose na ročnost strategije, kao i definicije MMSP;
- Montenegro Business Aliance je dala predloge za unapređenje djelova teksta i aktivnosti prezentiranih u Akcionom planu;
- Uključivanje dodatnih aktivnosti u okviru strateškog cilja 4 Okvirnog Akcionog plana od strane Ministarstva vanjskih poslova;
- Unija poslodavaca Crne Gore je dostavila sugestije za uključivanje dodatnih informacija, kao i unapređenje teksta dokumenta.

Nakon pažljive analize (pregled dat u tabeli) pristiglih predloga od strane Ekspertskog i tima iz Ministarstva ekonomije odlučeno je da se pojedini segmenti teksta Strategije i Akcionog plana unaprijede u finalnoj verziji.

Nakon završetka Javne rasprave, 16. jula t.g, pristupilo se unapređenju Nacrta Strategije razvoja MMSP u Crnoj Gori 2018-2022. godine, prije upućivanja u dalju proceduru usvajanja prema Vladi Crne Gore.

Crna Gora
Ministarstvo ekonomije

PREGLED PRISTIGLIH KOMENTARA

Red. br.	LICE/ INSTITUCIJA	KOMENTAR	ODGOVOR
1	Milos Vuković Izvršni direktor Fidelity consulting	1. Navesti broj blokiranih MMSP na kraju 2017. godine i kao cilj navesti smanjenje za 50%; 2. Navesti vrijednost izvoza MMSP u eurima i kao cilj navesti povećanje za 500 miliona eura; 3. Navesti vrijednost izvoza softvera u eurima i kao cilj navesti povećanje od 300%;	1. Djelimično se prihvata. Naveden je broj blokiranih preduzeća. Kao cilj se ne može definisati smanjenje broja blokiranih preduzeća jer zahtijeva set mjera između kojih je i izmjena zakonske regulative u oblasti izmirenja novčanih obaveza što je obuhvaćeno u okviru strateškog cilja 2. 2. Ne prihvata se. Indikator je definisan kao broj izvoznih MMSP u ukupnom broju preduzeća i kao % MMSP u izvozu. 3. Ne prihvata se. Strategija nije okrenuta sektorskim prioritetima.
2.	Spasoje Krivokapić	1. Planiranje se pravi na 10 godina. 2. Kreiranjem malih i srednjih preduzeća od 1 - 12 zaposlenih (nekad i do petnaest) postize se sledeće:.... -A to su: Pravni sistem. Poreski sistem. Socijalni sistem.	Ne prihvata se 1. Praksa je 5 godina u ovoj oblasti 2. Postoji definicija MSP, i obuhvaćena su mala preduzeća od 10 do 50

Jul 2018. godine

		Bankarski sistem -Regulative o potrosacu - kreatoru preduzeca -Edukovano za vodjenje firme, edukovano prema drzavi, edukovano prema klijantu i naravno prema svom radniku od kojeg zivi vise elemenata	
3.	Montenegro Business Alliance - MBA	Opšti komentar Kao prva tržišno orjentisana poslovna asocijacija u Crnoj Gori, Montenegro Biznis Alijansa (MBA) je uvijek nastojala da svojim brojnim aktivnostima utiče na stvaranje što kvalitetnijeg poslovnog ambijenta, kako na lokalnom tako i na državnom nivou. U tom smislu smo bili posebno aktivni na planu izrade zakonske regulative što podsticajnije za biznis i njegov razvoj. U konkretnom slučaju dokument: Strategija razvoja MMSP u Crnoj Gori 2018-2022. ocjenjujemo korektnim, dobro urađenim i rekli bi smo, sveobuhvatnim. Znači, ovo je dokument koji može poslužiti svrsi zbog koje je i urađen. Naravno, kao i svaki drugi dokument, tako se i Strategija može učiniti kvalitetnijom i podsticajnijom za biznis. Zbog toga su veoma važni komentari relevantnih subjekata iz javnog i naročito privatnog sektora. Polazeći od navedenog, u daljem tekstu ćemo izložiti svoje sugestije i prijedloge proistekle iz prakse i iskustava onih koji se bave biznisom. Komentar u pojedinostima U dijelu komentara u pojedinostima imamo nekoliko sugestija: 1.Str.13 – U dijelu gdje se pominje biznis karavan, navesti i još neke aktivnosti drugih institucija i poslovnih asocijacija koje su podsticajne i za poslovanje preduzeća. Kao što je povećanje broja firmi na “Bijeloj listi” od strane Poreske uprave Crne Gore, a na inicijativu Montenegro Biznis Alijanse, na kojoj su najviše zastupljena. mikro, mala i srednja preduzeća. 2.Str. 25 – U šemi Promocija preduzetništva na kraju dodati još i “Edukacija najmlađih”, u ovom slučaju se misli na predškolski uzrat i osnovce. 3.Str. 25 – Strateški cilja 1 – OC3 – M1 potrebno je dopuniti postojeću rečenicu koja glasi: “Uključivanje predstavnika privrede u proces donošenja odluka, prije svega propisa i strateških dokumenata”, riječima “od početka njihove izrade.”	Djelimično se prihvata 1.Prihvata se 2. Ne prihvata se. Nije potrebno mijenjati šemu s obzirom da su u njoj sadržani samo ključni elementi. Edukacija najmlađih je uključena u okviru SC 3 kroz preduzetničko obrazovanje kao ključne kompetence u primarnom obrazovanju. 3. Ne prihvata se. Nije neophodno menjati sam naziv mjere. U okviru definisanja pojedinačnih

		4.Str. 27 i st. 49 – Strateški cilj 4 – OC6 – M3 – Umjesto postojećeg Promocija koncepta društveno odgovornog poslovanja, treba da stoji: “Promocija koncepta društvene odgovornosti.” 5.Str. 27 i st. 49 – Strateški cilj 4 – OC4 – Dodati mjeru M5 – “Podsticanje održivih nabavki” 6.Str. 27 – Stateški cilj 5 – OC1 – Ne može se kvalitetno raditi na promociji socijalnog preduzetništva dok se ne definiše pravni okvir za ovu oblast. Ovo bi mogla biti mjera pod rednim brojem 1. Jer je to uslov da se sve ostale aktivnosti i mjere mogu razmatrati i definisati na pravi način. 7.Str. 28 – 3.1. – Unapređenje poslovnog ambijenta – U drugoj rečenici treba dodati pridjev “podsticajan”, tako da bi rečenica glasila: Pouzdan, predvidiv, jasan i podsticajan pravni okvir poslovanja obezbjeđuje transparentno i jednostavno obavljanje privredne djelatnosti, bez nepotrebnih administrativnih troškova i drugih prepreka, pravnu sigurnost, smanjenje negativnog uticaja koruptivnih faktora i dinamičan privredni rast. 8.Str. 32 – 3.2. – Unapređenje pristupa izvorima finansiranja za MMSP – Smatramo da bi ovdje obavezno trebalo dodati slijedeće: “U cilju ubrzanijeg razvoja i širenja biznisa, neophodno je omogućiti početnu finansijsku, odnosno kreditnu podršku, pod najpovoljnijim uslovima, svima koji kreću u biznis, bez obzira na vrstu posla kojim žele da se bave” Ovo predlažemo rukovođeni brojnim sugestijama ljudi iz biznisa. Jer ako želimo, a želimo, da biznis podstičemo i razvijamo, činimo to u punom kapacitetu i bez zadržke. Svi eventualni rizici po ovom pitanju sistemski se regulišu. Zaključak: Ovo bi u najkraćem bile naše sugestije i prijedlozi upućeni sa namjerom da predmetna Strategija bude što više prilagođena potrebama MMSP.	aktivnosti u okviru pomenute mjere, obuhvaćen je pomenuti predlog kroz elaboraciju na nivou ideje, čak i pre započinjanja izrade propisa. 4. Prihvata se. 5. Ne prihvata se. Komentar nije dovoljno jasan i potrebno ga je dodatno elaborirati kako bi se mogao uključiti u tekst, ali i detaljnije razradio u AP kroz pojedine konkretne aktivnosti za ostvarivanje mere. 6. Ne prihvata se. U tekstu Strategije je to već urađeno i u okviru SC5, OC1 M1 glasi „Analiza zakonodavnog okruženja, uspostavljanje definicija i statističkog praćenja ciljnih grupa”, a to se odnosi i na socijalno preduzetništvo. 7. Prihvata se. 8. Prihvata se.
4.	Unija poslodavaca Crne Gore - UPCG	1. U dijelu III – vizija i strateški ciljevi prilikom nabiranja izazova treba dodati jos dva: Suzbijanje neformalne ekonomije (može se dodati u dijelu Složenost poslovnog ambijenta ili nedovoljna konkurentnost preduzeća) kao i Smanjenje parafiskalnih nameta (dodati u dijelu Složenosti poslovnog ambijenta). Oba predloga su u skladu sa Programom ekonomskih reformi 2018 – 2020. 2. Na strani 29 u dijelu:	1. Ne prihvata se. Mogu se dodati predložene formulacije, posebno ukoliko su dostavljeni i predlozi u okviru SC1 za njihovo prevazilaženje. 2. Prihvata se. 3. Prihvata se.

	U cilju obezbjeđenja povoljnog poslovnog ambijenta za mikro, mala i srednja preduzeća i preduzetnike, identifikovani su problemi koje je neophodno prevazići, a sa kojima su ove kategorije privrednih subjekata suočene na tržištu: otežan pristup finansijskim sredstvima i nedovoljna tehnička podrška sa državnog i lokalnog nivoa; visoke naknade za komunalno opremanje građevinskog zemljišta i neunificiranost naknada po regionima; predvidljivost poslovnog ambijenta; nejednaka primjena zakonskih rješenja i različita procedura izdavanja građevinskih dozvola po jedinicama lokalnih samouprava; nedostatak adekvatne infrastrukture za obavljanje djelatnosti; monopolski položaj instituta notara i previsoke cijene prilikom registracije nepokretnosti; nedostatak specijalizovane i obučene radne snage; nedostatak radne snage u Sjevernom regionu i učestale migracije u Centralni region – problem nedostatka radne snage se ne odnosi samo na sjever (čak je jug problematičniji) već za cijelu Crnu Goru, ovdje možda samo ostaviti dio oko migracija; uvoz specijalizovane radne snage u Južnom regionu tokom trajanja turističke sezone; nemogućnost plasmana proizvoda i usluga na tržište; nedovoljna vidljivost i prepoznatljivost proizvoda i usluga, kao i njihova konkurentnost; otežano izmirenje poreskih obaveza i preduge procedure; komplikovane poreske prijave – 300 sati godišnje za popunjavanje poreskih prijava; prevelik broj plaćanja tokom godine po osnovu PDV-a; nefunkcionalnost objedinjene naplate poreza i doprinosa u praksi; nije uvedena potpuna elektronska registracija preduzeća; slaba likvidnost tržišta, u smislu sve većeg broja blokiranih preduzeća i same činjenice da je postala praksa “kompenzacije” bez ili sa minimalnim učešćem novca u razmjeni dobara; preveliki broj dana za izvršenje ugovora – prosjek u Crnoj Gori je 545, a u Evropi 486 dana.	

		Dodati dva problema: postojanje neformalne ekonomije, kako u vidu neregistrovanih preduzeća tako i neprijavljene radne snage; visoke takse i naknade na lokalnom nivou, nepostojanje registra svih taksi i naknada, kao i velika razlika u visini istih propisanih od strane različitih lokalnih samouprava. Na strani 43 u dijelu Operativni cilj 1. Dalji razvoj sistema za podršku preduzetničkom ekosistemu – dodati dio: U Crnoj Gori ne postoji regulativa koja definiše i stvara uslove za razvoj Start up, te bi ovo trebalo da bude jedan od prioriteta u narednom periodu.	
5.	Ministarstvo vanjskih poslova	Uključivanje aktivnosti u okviru Okvirnog akcionog plana	Prihvata se